

Veestapels van in 2001 getroffen mkz-boeren voelen weer als eigen

Schik van 'nieuwe' koeien

Bijna tien jaar geleden, op 21 maart 2001, brak in Nederland mond-en-klauwzeer uit. Veehouders raakten hun zorgvuldig opgebouwde veestapels kwijt. Veeteelt sprak in 2001 na de herbevolking met een aantal van hen. Hoe kijken ze tien jaar later terug en hoe gaat het nu?

tekst Inge van Drie

Evert Jan Aalpoel: 'Nu voor het eerst weer op productie selecteren'

Het is druk op het erf van Evert Jan Aalpoel in Twello. Bouwvakkers leggen de laatste hand aan een nieuwe stal, die sinds een maand in gebruik is. 'De oude stal was veel te vol', vertelt Aalpoel. 'We misten bovendien een goede afkalfruimte en we hadden een tekort aan mestopslag.'

Negentig melkkoeien telt de veestapel, die jaarlijks ruim 750.000 kg melk produceert. Dat is twee ton meer dan in 2001. 'Anders waren we harder gegroeid', denkt Aalpoel hardop. 'We kochten elk jaar zo'n 20.000 tot 40.000 kg melkquotum extra. Na de mkz hebben we twee tot drie jaar stilgestaan.' Dat had onder meer te maken met Aalpoels keus om alleen melkkoeien aan te kopen en niet te investeren in jongvee. 'We spaarden zo de kosten voor de aankoop van zestig tot zeventig stuks jongvee uit.'

Om het quotum vol te melken had Aalpoel alle koeien hard nodig. Selecteren op productie was er niet bij. 'De oude veestapel scoorde qua lactatiewaarde tussen de 90 en hooguit 115. De spreiding bij de nieuwe veestapel was veel groter: tussen de 60 en de 140.' Dat is nog steeds zo, geeft Aalpoel aan. 'In 2004 kregen we een uitbraak van neospora en van de aangekochte koeien bleek er bovendien een aantal para-tbc te hebben. Ik hoop dat ik komend jaar weer op productie kan selecteren.'

Inmiddels voelt de veestapel wel weer als eigen en kan Aalpoel ook genieten van bijzondere momenten. Zo passeerden van de in 2001 aangekochte koeien er drie de 100.000 kg melk, terwijl eentje op 98.000 kg melk bleef steken. 'Een ervan, een veertien jaar

oude Sunny Boy, maakt hopelijk nog de 10.000 kg vet en eiwit vol.' Ze is een van de twee koeien die nog over is van de in 2001 aangekochte koeien. 'Het zal een speciaal moment zijn als die laatste aangekochte koe vertrekt.'

Aalpoel was in 2001 woordvoerder van het actiecomité mkz. Hij deed er alles aan om zijn koeien te behouden. 'Het was heel dubbel. Als mens vond ik het super-erg. Er zijn foto's en video's gemaakt van de ruiming van onze koeien. Die hebben we nooit weer bekeken. Daar hebben we geen behoefte aan, het is te heftig. Aan de andere kant, als ondernemer weet je dat zulke dingen kunnen gebeuren.'

De Gelderse melkveehouder houdt het onderwerp mkz onder de aandacht van politici, standsorganisaties en coöperaties. 'Het draaiboek is op orde, zegt men. Je kunt het zo van de website van het ministerie halen. Maar persoonlijk denk ik dat er niet veel veranderd is ten opzichte van tien jaar geleden. Het punt is dat Nederland zo afhankelijk is van export. We hebben in Nederland grote coöperaties als Vion en FrieslandCampina. Die kunnen het zich niet veroorloven dat als bij één procent van de leden de dieren gevaccineerd worden, de afzet van de producten van die andere 99 procent van de leden gevaar loopt.'

Evert Jan Aalpoel

Jan Willem Schoonhoven heeft ook nu weer stiermoeders in de stal

Op de NRM, op de HHH-show, op de fokveddagen in Putten, Oldebroek of Apeldoorn: overall kom je Jan Willem, Gerjanne en zoon Rick Schoonhoven tegen met koeien. Met plezier doen ze mee aan keuringen. De keuringsdeelname is sinds de mkz niet minder geworden. Eerder meer, meent Jan Willem Schoonhoven. 'We hebben een Duitse veestapel overgenomen met iets meer exterieur dan onze oude veestapel. Dat stimuleert.'

De Schoonhovens hebben nog steeds contact met de Duitse veehouder. 'Voor hem is het ook fijn dat de koeien weer bij liefhebbers terecht zijn gekomen. Als een van de koeien die bij hem vandaan komt, goed scoort op keuringen, dan vinden we dat ook voor hem leuk.'

De spierwitte Kora 48 (v. Luna) was een van die koeien. 'Ze is op dertien keuringen geweest', weet Jan Willem. De inmiddels twaalfenhalf jaar oude Luna dochter loopt nog altijd tussen het koppel. Haar levenstotaal ligt op 93.000 kg melk. 'Ze heeft net weer gekalfd, dus als alles goed gaat, kan ze de 100.000 kg halen. Ze zou daarmee alweer de vijfde honderdtonner worden sinds 2001.'

Niet alle koeien in de stal zijn van Duitse komaf. De Schoonhovens spoorden na de mkz-uitbraak weer een aantal, ooit als embryo verkochte Margrietten op. Eind jaren negentig was de bloeiperiode van de Margrietfamilie uit de stal van Schoonhoven, die destijds volop in de belangstelling van ki-organisaties stond. Dat resulteerde onder meer in de fokstier Noorder Dustin (v. Evreux Cle). Nu telt de veestapel weer 26 Margrietten. 'In het begin was het fijn om weer wat van je "eigen" koeien in de stal te hebben', zegt Jan Willem. 'Nu maakt het niet zoveel meer uit. Ook van de "nieuwe" koeien hebben we schik.'

Niet terugkijken

Stiermoeders lopen intussen ook weer in de stal in Noordeinde. De net voor de derde keer gekalvde Noorder Kyara (v. Goldwyn) is in 2010 drie keer gespoeld. Haar Niagrazoon gaat binnenkort naar CRV, terwijl drie Gerardbroertjes nog in afwachting zijn van het merkeronderzoek. Ook voor zonen van haar moeder Noorder Kolinde (v. Jorryn) – hoogdrachtig van haar vijfde kalf – bestaat ki-interesse. 'Zij komt uit een Duitse Stormdochter, die voor de Duitse veehouder de vierde generatie stiermoeder was.'

Het bedrijf van Schoonhoven is sinds 2001 flink gegroeid. Molk familie

Jan Willem en Gerjanne Schoonhoven

Schoonhoven vóór de mkz-uitbraak ruim vijftig koeien, inmiddels zijn het er 120. 'We zijn met onze achterbuurman Jacob van de Werfhorst een melkmaatschap aangegaan. Bij hem staat het jongvee, bij ons de melkkoeien.' Is er verder veel veranderd? 'We zijn zakelijker geworden', denkt Jan Willem, die dat meteen ook weer nuanceert. 'Dat is in de hele maatschappij zo. Het komt wellicht ook omdat ons bedrijf nu groter is.' Na de mkz ontving de familie Schoonhoven regelmatig studiegroepen. 'Dan komt mkz meestal wel ter sprake, ook omdat we graag vertellen over Noorder Dustin. We merken dat groepen daar heel verschillend mee omgingen. Sommige konden niet aanvoelen hoe het was geweest. Die hadden geen enkel idee wat voor impact de ruiming heeft gehad.' Berichten over besmettelijke dierziekten

bekijken ze nu anders dan voorheen, zegt Gerjanne. 'Zo'n bericht over varkenspest of vogelgriep, daar kijk ik toch anders naar dan iemand anders. Je kunt beter aanvoelen hoe zo iets is.' Al gaan er bij de familie Schoonhoven niet meteen alarmbellen rinkelen als ze horen over mkz-uitbraken in Korea en Turkije. 'Natuurlijk kan het ook hier weer komen, maar het is te ver weg om ons er echt zorgen over te maken.' Aan de keukentafel is mkz geen gespreksonderwerp meer. 'We kijken nooit terug', zegt Gerjanne. 'Je kunt er overheen komen.' Er zijn ook dingen waar ze met een goed gevoel aan terugdenken. 'Mensen hebben veel voor ons gedaan. We kregen veel kaarten en er werden cd's verkocht om geld in te zamelen. We hadden ook het hele jaar bloemen op tafel. Dat heb ik anders nooit.'

Herman Schrijver: 'Na mkz gestart bij Sabina 25, nu zijn we bij 47'

'We hebben de stal bijna weer vol met Sabina's.' Al aan de telefoon klinkt Herman Schrijver enthousiast. De Sabina's, ze nemen in het hart van Herman en Ria Schrijver een bijzondere plek in. Het verhaal is bekend. Eind jaren negentig vierde de familie Schrijver volop keuringszegen met Sabina 15 (v. Reynold Jano) en dochter Sabina 17 (v. Andries). Sabina 15 won in 1998 het juniorenkampioenschap op de NRM. Twee jaar later volgde dochter Sabina 17 haar op, datzelfde jaar schreef ze ook het Europees kampioenschap op haar naam. Groot was het verdriet toen ook zij een jaar later vanwege mkz het veld moesten ruimen.

Stilte in de stal

Sabina 17 groeide uit tot hét symbool van de mkz-slachtoffers; haar beeltenis ging de hele wereld over. 'Toen de koeien bij ons geruimd werden, stonden er vier filmploegen op de dijk. Dat was niet leuk', blikt Ria terug. De Schrijvers waren er expres niet bij toen de koeien het bedrijf verlieten. Pas 's avonds keerden ze terug. 'De stilte in de stal, dat was het eerste

wat ons opviel. Je hoorde alleen vogels, zelfs de krachtvoervijzels draaiden niet', vertelt Herman.

Het liefst staan ze er niet te lang bij stil. Liever praten ze over de koeien die ze momenteel melken. Zoals gezegd, daaronder een flink aantal Sabina's. 'Na de mkz-crisis zijn we gewoon verder gegaan met nummers. We begonnen bij Sabina 25. De jongste Sabina nu is Sabina 47, een kalfje', zegt Herman. Ze stammen voor het merendeel af van Alta Sabina 1. De Schrijvers kochten de Lightningdochter uit Sabina 17 voor een fors bedrag terug van Alta. Ria laat een foto zien waarop zoon Robert – bijna zeventien inmiddels en volgens zijn vader 'wild' van mooie koeien – trots poseert met Sabina 1. Ruim negen jaar oud is ze en nog volop in productie. Haar excellente Classicdochter Sabina 26 is momenteel de oogappel van Herman.

In huis hangt en staat het vol met foto's, schilderijen en beeldjes van koeien. Van de Sabina's, maar ook van andere koeien. Want ook tussen de Meerbrinkkoeien die Herman en Ria overnamen van Henk Schieven uit Toldijk zaten fraaie exemplaren. 'Hij komt nog regelmatig even kijken. Er zat power in zijn koeien. We

hebben er drie excellenten aan overgehouden', zegt Herman.

Titels winnen

Vanaf het begin namen de Schrijvers ook weer deel aan keuringen, zoals de NRM in 2002. 'We wonnen niet, maar we waren er wel weer', zegt Herman. Zijn uitspraak in 2001 dat ze binnen vijf jaar weer wat zouden betekenen op keuringen, bleek geen grootspraak. Met onder meer Tolicieuse, Meerbrink Marieke 5 en Nathalie 3 wonnen de Schrijvers titels. Recent pakte Sabina 26 de reservetitel middenklasse op de CRV Koe-Expo.

Iets harder zijn ze wel geworden, constateert Herman. 'We ruimen een koe sneller op dan voorheen.' Dat geldt niet voor alle koeien, merkt Ria op. 'Voor de Sabina's maken we een uitzondering.' Ruim zeventig koeien melken ze nu. Als het aan zoon Robert ligt, worden dat er in de toekomst meer. 'De tekening voor een nieuwe stal ligt klaar, nu de vergunningen nog', vertelt Herman.

Maar tijd voor mooie koeien zullen de Schrijvers blijven maken. Herman haalt Sabina 26 nog even naar voren en showt haar aan een halster. 'Ze lijkt sprekend op Sabina 17, vind je niet?'

Herman, Ria en Robert Schrijver met Sabina 26

Betsy en Jan Wiltink

Jan Wiltink: 'De meesten hebben weer hetzelfde slag koeien'

Wie niet beter weet, zal het amper opvallen. Aan de keukenmuur van Jan en Betsy Wiltink uit Nijbroek hangt een simpel goudomrand fotolijstje met vier koeienfoto's erin. Het zijn foto's van de koeien waarmee ze deelnamen aan de fokveedag in Apeldoorn in 2000, de laatste fokveedag voor de uitbraak van mkz. 'Voor ons zijn dat letterlijk en figuurlijk koeien met een gouden randje', zegt Betsy Wiltink.

Nee, ze denken er niet meer elke dag aan terug. 'We hebben het er niet vaak meer over. We verstopten het niet, maar je wilt ook weer verder', zegt Jan Wiltink, en Betsy relativeert: 'Het is nog altijd in het achterhuis.'

4 mei extra impact

Niet dat ze daarmee de impact die de ruiming had, willen ontkennen. 'Wij zijn niet alleen koeienmelkers. We hebben een band met onze koeien, vinden fokkerij mooi. Bij koeien is dat toch anders dan bij vleesvarkens die elk half jaar gewisseld worden. En 4 mei, de dag van de dodenherdenking, zal bij ons altijd een dag met extra impact zijn. Dat is de dag dat onze koeien geruimd werden.'

Dat in de hele landbouw het onderwerp

mond-en-klauwzeer nog niet vergeten is, merkt Wiltink regelmatig. Hij geeft een voorbeeld. 'We deden pas mee aan de CRV Koe-Expo. Er kwam een veehouder naar me toe die naar de herkomst van onze koe vroeg. Dat zouden mensen aan andere veehouders niet vragen.'

In het begin was het vreemd om andere koeien te melken. Toch went het ook weer snel, vindt Jan. 'Je ziet ze twee keer per dag in de melkstal. Maar je mist wel een stukje verleden. De tijd dat ze hier niet waren, die blijft een beetje wazig. Bij het bepalen van de stierkeus heb je daar soms last van. Aan de andere kant, je moet ook nuchter zijn. Morgen moet je weer een andere koe insemineren. Het is geen paard waarbij je wel een half jaar nadenkt welke hengst je kiest.'

Meer relativeren nu

De omvang van het bedrijf nam in tien jaar tijd iets toe. Molken ze in 2001 ongeveer 100 koeien, nu zijn het er zo'n 115 die jaarlijks negen ton produceren. De bedrijfsvoering is nagenoeg niet veranderd. 'Of de band met onze koeien nu anders is dan vroeger? Nee, dat geloof ik niet', zegt Jan. 'We zijn wel meer gaan relativeren. Vorig jaar augustus stond

vanwege wateroverlast twintig hectare blank. Daar had ik me vroeger drukker over gemaakt, maar dat heeft misschien ook met mijn leeftijd te maken.'

De 'nieuwe' koeien voelen al lang weer als eigen. En frappant, ze hebben veel weg van de oude veestapel. 'Dat valt me ook bij andere veehouders in de buurt op. De meesten hebben weer hetzelfde slag koeien in de stal als voor die tijd.' Eigenlijk is dat ook wel logisch, vindt Jan. 'Ik selecteer niet anders dan vroeger. Ik let vooral op uiers en benen en een plus voor eiwit en ik ben een liefhebber van roodbont.'

Zoals Coba 89 bijvoorbeeld, een Kiandochter uit de proefperiode en een van de huidige stalfavorieten. 'Bij het selecteren van de eerste dochtergroep ooit van Kian kwam ik haar tegen. Ze was op dat moment gust. We hebben haar gekocht en ze is op ons bedrijf enorm uitgegroeid. Ze heeft nu al 90.000 kg melk geproduceerd.'

Ook een fraaie collage van haar foto's – Coba werd als tweede-, derde- en vijfdekalkskoe gefotografeerd – siert inmiddels de keukenmuur. 'Ja,' beaamt Wiltink, 'als zo'n koe weg moet, dan vind je dat net zo goed jammer als vroeger.'